

CSÖNDES TÖPRENGÉS – FOGYÓ REMÉNYSÉGGEL

Kelt Kolozsváron, 1992. augusztus 25–26-án

Régóta vívódom rajta: megírjam-e, vagy mégse? Kényes dolgokkal kockázatos előállni, mert ha netalán nem sikerül mondandómat olyan pontosan és árnyaltan előadnom, mint ahogy gondolom és érzem, a körülötte támadható félreértés folytán könnyen kárt okozhatok, pedig használni szeretnék.

Most mégis erőt veszek kételyeim fölött, és megteszem, amit eddig sohasem: megpróbálom elmondani, mi az, ami engem mint erdélyit a mai magyarországi politikai és közéletből egyre inkább aggaszt. Hogy illetékes vagyok-e erre vagy nem, azt nem tudom teljes bizonyossággal eldönteni (vajha ez az aggály időnként a magyarországi politikusokban és közéleti írókban, publicistákban is felmerülne, amikor a mi sajátos gondjaink némelyike fölött – netán ürügyén – egymással csatároznak!), az viszont tény, hogy a problémakomplexumból ha akarnám sem vonhatnám immár ki magam, hiszen a határokon túli magyarság helyzete Magyarországon állandóan felszínen lévő beszédtema és olyan politikai kérdés, amelyhez így vagy úgy mind a pártoknak, mind a kormánynak viszonyulnia kell. Én pedig egyike vagyok a romániai magyaroknak, rólam is szó van tehát.

Emlékszem még azokra az évekre, évtizedekre, amikor tehetetlenségre ítélve, a hol lágyabb, hol keményebb diktatúra kényének-kedvének kiszolgáltatva értetlenül kérdeztük egymástól mi romániai magyarok, miért nem tesz értünk semmit az anyaország, vagy ha nem tehet, miért nem szól legalább az érdekünkben ott, ahol ennek helye volna. Illetve hát nagyon is értettük: ugyanannak a nagyhatalomnak voltunk a gyarmatai, a proletár internacionalizmus ideológiáját ugyanonnan diktálták, még ha az utasításokat helyi hatalmasságok hajtották is végre, Magyarországon kétségtelenül sokkal buzgóbban, mint Romániában. De hát Romániában soha semmit nem vettek egészen komolyan – miért vették volna épp ezt? Emlékszem aztán arra is, milyen izgalommal ültünk Szilveszter éjjelén a rádió mellett, hogyan vártuk áhítattal nemcsak a Himnuszt, amelyet megilletődve, sokszor könnyező szemmel hallgattunk végig – miután előbb a nagyobb biztonság okáért lehalkítottuk a hangot, hogy ne hallják a szomszédok –, hanem főleg azt, hogy Budapestről kívánnak-e vajon boldogabb új esztendőt a határokon túli magyaroknak is, vagy megint elfeledkeznek rólunk. Ha így történt volna is, azon sem lett volna miért megütköznünk, hiszen mi volt ez végül is ahhoz a lefegyverző, megsemmisítő érzéshez képest, amely akkor fogott el bennünket, mikor az anyaországiak csodáló elismeréssel állapították meg rólunk, ha odavetődünk, hogy milyen jól tudunk magyarul: hogy is tudunk ilyen jól megtanulni ott Romániában?

Minderről ma már, hál' istennek, csak múlt időben lehet beszélni: Magyarországon elvéve ha akad manapság valaki, akit meglepne, hogy erdélyi létemre magyarul szólalok meg. Ma egyéb az, ami hovatovább gondot okoz nekem: az, hogy úgy érzem, mintha túlon túl

is sokan volnának, akik ha törik, ha szakad, meg akarják úgymond oldani a határokon kívül rekedt magyarság helyzetét. Ki kell mondanom, még ha ellenérzéseket váltana is ki: gyanús nekem ez a nagy tülekedés. Mert muszáj feltennem azt az illetlen kérdést: biztosak lehetünk-e abban, hogy itt valóban mindenki makulátlan tiszta szándékkal, kizárólag a határokon túli magyarok iránti aggódó szolidaritásból teszi azt, amit tesz, vagy – legalábbis bizonyos esetekben – más érdekek is kavarnak a felszín alatt? Pontosabban, tehát tapintatlanabbul (de ugyanakkor némileg, tudom, leegyszerűsítve is) az a kérdés merül fel, hogy a mostani nagy nemzetmentő buzgalom kinek az érdekét szolgálja igazán: (1) a határokon túli magyarságét, (2) az összmagyarságét, (3) az egész régióét, (4) Magyarországét, (5) a magyar kormányét, (6) bizonyos magyarországi politikai pártokét vagy (7) némely csoportokét, ahová olyan személyek (is) tartoznak, akiknek a nemzetföltés újabban felfutott konjunktúrája megélhetést biztosít.

Megengedem, hogy e lehetséges válaszok bizonyos kombinációi között nem okvetlenül a „vagy-vagy” reláció áll fenn, hanem inkább az „is-is”. Hiszen ha az (1) érvényes, az implicite a (2), sőt – okosan felfogva – a (3) érvényességét is jelenti. A többivel azonban már nem ilyen egyértelmű a helyzet. Ám ha az „is-is” relációban gondolkozunk, akkor viszont nem értelmetlenség a rangsorolásra is rákérdezni: melyik ezek közül az elsőrangú, melyik a másodrangú, és melyik a hetedrangú? Tudom, hogy ezt csak konkrét esetekre (személyekre, csoportokra, pártokra vonatkoztatva) lehet és illik külön-külön feltenni, nem általánosságban, úgy azonban szinte muszáj, hiszen a lehetséges válaszon nagyon is sok múlik, mikor a probléma jó megoldhatóságának esélyeit latolgatjuk.

Márpedig engem elsősorban ez foglalkoztat, ami, helyzetemet tekintetbe véve, gondolom, érthető. Remélem, senki sem fog önzőnek tartani azért, ha a dolgokat kizárólag ebből a szempontból tudom megítélni.

Ha ugyanis a határokon túli magyarság kérdéseivel való törődés inkább csak ürügy volna, másfajta érdekeknek alárendelve, az nemhogy nem segítené a megoldást, hanem nagyon is megnehezíthetné. Tudniillik más a mechanizmusa és az alaptendenciája az egyiknek, mint a másiknak, más tehát az eredménye is.

Vegyük példának a (7) eshetőséget. Ennek csak egy részéről szeretnék most szólni. Tagadható-e vajon, hogy Magyarországon egyes Erdélyből áttelepült közéleti személyiségeknek – nem soknak ugyan, de néhányuknak igenis – egzisztenciát biztosít az, hogy már-már „üldözött nemzeti hőssé” magasztosultak, különösen ha nem sajnálták érte a fáradságot? Tudják, nem tudják – én hajlok arra, hogy legalábbis feltételezzem: nem tudják – nekik személy szerint nem érdekük igazán, hogy a mi romániai helyzetünk a közeljövőben rendeződjék. Hiszen ha, ne adj’ isten, a mi sorsunk valami csoda folytán egyik napról a másikra jóra fordulna, mitől lennének ők tovább hősök – és miből élnének meg? Nem kell ide nagy tudatosság: gyarló lévén, az ember ösztönösen sem igen cselekszik egzisztenciális érdekei ellen. Viszont annál inkább ezek javára.

Mi kell ahhoz, hogy ez a státus háborítatlanul megmaradhasson? Először is: a romániai helyzetet a valóságosnál sokkal sötétebbre kell festeni, minden árnyalás nélkül – az olvasó ennek feltétlenül hitelt ad, hiszen ki más tudná jobban, mi van Romániában, mint aki onnan jött? –, azt kell sugalmazni, hogy ott minden román legalábbis Vatra-szimpatizáns, hogy ott a magyarok állandó életveszélyben vannak (ezért is kellett onnan elmenekülni az otthoni „bátor kiállítás” következtében, s ezt nyomatékosan hangsúlyozni kell, alkalmas és alkalmatlan időben), hogy a párbeszédre semmi esély, tehát a romániai magyarság problémájának megoldásában a románok megértésére, pláne együttműködésére nem lehet számítani. Ha a megoldást keresőket erről meg lehet győzni, akkor törekvésük hosszú időre kudarcra van ítélve. Mert akkor kizárólag azoknak lesz hitelük és népszerűségük, akik a kérdést a románok nélkül szeretnék megoldani. Márpedig – számomra legalábbis – nyilvánvaló, hogy ha a romániai magyarság mai rossz helyzete egyenes következménye, illetve szerves része a magyarok és románok közötti viszony rendezetlenségének, akkor a magyarok dolgát nem lehet ebből a relációból kiemelve külön elrendezni, itt csak a helyzet *egészének* megjavítása segíthet, s a helyzetnek a románok éppúgy részei, mint a magyarok, őket ebből nem lehet kihagyni.

A hősi magatartás másik eleme az, hogy bátornak és radikálisnak kell mutatkozni. Egy hős nem lehet gyáva. Jó nagyokat kell tehát mondani, kezdve azzal, hogy: „Nyomatékosan ki kell végre jelentenünk ...”, „Nem tűrhetjük tovább ...”, „Igenis vegyék tudomásul ...”, „Mi ezekkel nem alkudozhatunk ...” – és folytatható, sajnos; gondolom, elég ismerős –, egészen a képtelen illúziók lehetőségként való feltüntetéséig, mint amilyen például Trianon revíziója, éspedig úgy, hogy Erdélyt mindenestül Magyarországhoz kell csatolni, mindegy, mibe kerül, az ember ugyanis nem számít, ha ilyen nagy horderejű, tökéletes „végső megoldásról” (németül Endlösunggról) van szó. (Nem én találtam ki, valóban elhangzott, még ha csak szűkebb körben is: „Nekünk Erdély kell, de románok nélkül!” Nem lenne még egyszerűbb mindjárt magyarok nélkül is? Hiszen azokkal is folyton csak a baj van.) Aki bővebb példaanyagot akar, nézze csak meg az Erdélyi Magyarság akármelyik számát! (Ezt ugyan nemcsak Erdélyből áttelepült szerzők írják, de ha az ő nevüket látom bombasztikus, melldöngető és ökölrázó cikkek alatt – és nemcsak ebben a lapban, hanem másutt is –, sokszor ott incselkedik velem a kisördög, hogy Petőfivel megkérdezzem tőlük, hangsúlyozom: a Romániából áttelepültek közül csakis tőlük: „Mikor emeltek már emlékszobort / A sok hős lábna, mely ott úgy futott?”) Szörnyű dolgok ezek, de hát mit meg nem tesz az ember, ha státusról és kenyérről van szó? Éspedig, mondom, nem is feltétlenül tudatosan; talán még hiszik is, hogy használnak az ügynek, nem is sejtve, hogy valójában keményen ellene dolgoznak.

Remélem, senki sem veszi tőlem rossz néven, ha a határokon túli magyarság gondjainak ilyen formájú és érdekeltségű képviselőtéért nem tudok lelkesedni. Sietek megjegyezni, hogy nem az az elcsépelet érv van emögött, hogy az anyaország inkább ne

szóljon semmit, ne tegyen semmit, mert annak csak mi, romániai magyarok isszuk meg a levét. Nem. Ezt már sokszor hallottuk, és nem győztünk rajta eleget bosszankodni. Jó kibúvója volt ez korábbi kormányoknak a felelőtlen semmittevés megideologizálására. Én igenis szeretném, ha problémáink megoldásához az anyaország tevőlegesen hozzájárulna. De a *megoldásához* gondolom, nem a megoldás akadályozásához, akár ha jóhiszeműen is! Mert ez nekem egyáltalán nem mindegy ám.

Tartok tőle, hogy amit eddig mondtam, az csak a kisebbik része a bajnak. Sokkal inkább aggaszt, ha azt látom, hogy a határokon túli magyarság dolgait valamely párt vállalja fel programszerűen, mégpedig úgy, hogy a mi problémáink megoldása iránti őszinte érdeklődés ebben a vállalkozásban csak másodrendűleg (ha ugyan nem csak huszadrendűleg!) van jelen, s a fő cél és érdek valójában az, hogy a nemzetföltő jelszavak demagógiától sem mentes hangoztatása megnövelje a választók vagy a támogatók táborát. Ez a gyanú már régóta gyötör, de eddig nem tettem szóvá, mert nem adódott olyan alkalom, amely erre kényszerített volna. Most azonban, hogy elolvastam Csurka István tanulmányát a Magyar Fórum augusztus 20-i számában, a kétségbeesés nem hagy tovább hallgatni.

Mert mi, határokon túli magyarok a szerző által felvázolt programba egyértelműen csalétekként vagyunk beépítve, a mi gondjainkkal, az ezekre való hivatkozással kell(ene) ugyanis – egyéb csalik mellett – beédesgetni a magyar választópolgárt az MDF hálójába. Miután a szerző előadja, hogy az MDF iránti bizalom erősen megcsappant, mivel nem tudta kielégíteni a választók elvárásait – hogy miért, annak részletezésébe inkább nem bocsátkozom bele, még kevésbé szállok vitába a szerző nézeteivel, nehogy az a látszat keletkezzék, hogy illetéktelenül beleavatkozom a magyarországi pártvitákba vagy éppenséggel valamely más párt „szekértolójává” szegődöm, annyit azonban mégis el kell mondanom, hogy engem elsősorban az szomorított el, hogy a szöveg jó részét én már eleget hallottam eddig románul, a legszélsőségesebb román nacionalista politikai és „kulturális” tömörülések képviselőitől, és bizony még románul sem tetszett, nemhogy magyarul –, mondom, miután a szerző mindezeket előadja, rátér arra, mivel lehet megalapozni az MDF jövőjét.

A szerző szerint a legfontosabb pillér „magyarságunk [...] megvallása, politikaivá formálása” lehet, hiszen „az MDF-et minden más politikai erőtől az különbözteti meg, hogy a magyarság sorskérdéseit mindenek fölé helyezi”. Hogy pontosan mik a magyarság sorskérdései, azt a szerző sehol sem határozza meg, pedig nem ártott volna, mivel nagyon sokszor hivatkozik rájuk. Értésemre adja azonban, hogy valahol én is benne vagyok ebben a dologban, mert alább azt írja: „[...] minden megnyilvánulásban, egyszerű tagjaink hitvallásától *Antall József »15 millió magyarjáig«* minden szavunkban ez volt a lényeg, ez volt a megkülönböztető sajátosság”, de már előbb is szóba hozza „a nemzeti értékek szolgálatának nehéz küzdelemben megszerzett privilégiumát, azokat a tekintélyharanglábakat, amelyeket a rendszerváltozás előtt már megépitett, *a határainkon*

kívül élő magyarok szeretetét”. (A szeretet emlegetése talán elmaradhatott volna, egyrészt mert egy párt viszonylatában ez legalábbis mulatságos, másrészt mert egy ilyen gyűlölettől izzó tanulmányban ez a szó nemcsak hogy nem hiteles, hanem egyenesen groteszk.)

Alább aztán így folytatja: „Ezt az eredeti *toborzó erőt* vissza kell szereznünk”, majd még alább: „Erős akarattal, tántoríthatatlanul vissza kell szereznünk azt a pozíciót, amit [!] a magyarság szívébe [!] egykor betöltöttünk.” (Felkiáltójeleimtől még nyelvészként is eltekintettem volna, ha az előző oldalon nem éppen a szerző marasztalná el gyűlölt ellenfeleit „a magyarul nem tudásban és a szándékos nyelvrombolásban”.)

Értjük, ugye? Ha e pártnak ez a fő erőssége, a „toborzó ereje”, akkor mindent erre a lapra kell feltenni, hogy a párt ismét megerősödjék. S ezt annál könnyebben el lehet érni, mennél rosszabb nekünk ott Romániában. Hiszen annál hitelesebb propagandával lehet riasztani a választópolgárt a nemzetet fenyegető nagy veszedelemmel szemben, és annál könnyebb meggyőzni, hogy a nemzet jövőjének egyetlen biztosítéka ez és csakis ez a párt. Isten mentsen attól, hogy a mi helyzetünk jóra forduljon: ezzel odalenne a párt egyik legfontosabb „tekintélyharanglába”. Márpedig ez nyilván sokkal többet nyom a latban, mint az, hogy velünk ott Erdélyben mi lesz, hiszen ez a láb, egy párté lévén, nemcsak „tekintély-”, hanem „hatalomharangláb” is.

Mi kell az állampolgár hatásos mozgósításához? Először is olyan sajtó és televízió, amely a Romániából – azazhogy mit Romániából? csakis Erdélyből – érkező információkat gondosan megszűri, és csak a negatívakat engedi át. Ez a szűrő máris hatékonyan működik, valahogy természetében van ez a sajtónak. A sajtó számára ugyanis Románia kizárólag az ott élő magyarság szempontjából jön számításba – abból a megfontolásból kiindulva, hogy az olvasót úgyis csak ez érdekli (mindegy, honnan tudjuk ezt, fő, hogy tudjuk!) –, és érthetően a románok is. Románokról tehát csakis akkor eshet szó, ha a hír valamilyen módon kapcsolatban van a magyarokkal. Mivel pedig a jó hír nem hír, a magyarországi sajtóban túlnyomórészt csak olyan románokról olvashatni, akikkel a magyaroknak bizonyos okoknál fogva meggyűlt a bajuk. Ennek alapján az olvasó úgy általánosít, hogy ahány román csak létezik, az mind elvetemült magyargyűlölő. Hogy ez milyen szörnyűség, azt a hatás mutatja: pesti ismerősöm panaszolja, hogy ő szívesen elküldené a gyerekeit Erdélybe széjjelnézni, de nem meri. És látom rajta, hogy hiába nyugtatom, küldje csak bátran, nem lesz semmi bántódása: nem hiszi. Hát ez a sajtó és a televízió hatása: hiába nemzeti egységünk minden hangzatos kinyilvánítása, mert ember emberrel nem találkozhat, falat épített közjük a manipuláció. (Hallom, most nagy csata folyik a Panoráma körül. Ebbe sem szeretnék beleszólni, de nem állom meg, hogy el ne mondjam: amilyen fontos volt ez a tévéműsor 1989 végéig, olyan vitatható értékű lett azután. Mert ha addig destruktív volt, azt igen jól tette: a diktatúrával szemben ez volt az egyedüli helyes magatartás. De most már konstruktívabb szemléletre volna szükség, nem destruktívra – s a Panoráma nemcsak hogy nem tudott váltani, hanem személyes tapasztalatom szerint olykor még a jóhiszeműsége is kétségbe

vonható. Ha kell, erre konkrét és igen kiábrándító példát is mondhatok. A magyarországi néző ezt persze nehezebben veszi észre, mert ő csak annyi információhoz jut hozzá, amennyit az éppen ilyen média szolgáltat neki.)

A választópolgár mozgósításához az kell továbbá, hogy pártérdekből hangzatosan hirdessük lépten-nyomon, hogy magyarságunk a legfőbb érték, amelyet minden külső és belső ellenséggel szemben meg kell védenünk. Ugyanonnan idézem: „Nincs más szentség, csak a nemzeti érdek.” Csak remélni tudom, hogy a választópolgárnak elég hegyes már a füle arra, hogy észrevegye a jelszavak hamis csengését. Én legalábbis, ha választópolgár volnék, ettől a jelszótól megijednék, mint ahogy meg is ijedtem. Mert ez azt jelenti, hogy aki csak ezt az egyet fogadja el szentségnek, attól csak rettegni és elborzadni lehet, mert az nem ismer sem Istent, sem embert. Így tessék érteni, szó szerint, minden konzekvenciájával együtt. S ha nekem, amellettt hogy magyar vagyok, egyik is, másik is fontos, akkor nincs más választásom, mint azt mondani, hogy én az *ilyenfajta* magyarságból nem kérek. Így lehet lejártni a jobb sorsra méltó nemzeti érzést, ha ez pártérdekeknek rendelődik alá.

Szeressük az erdélyieket, hiszen ők is magyarok, akárcsak mi: véreink. Ezt már nem kell lejártni: már le van. Aki nem hiszi, hallgasson csak oda, hogyan vélekednek az utcán emberek az erdélyiekről (szerencsére nem mindenki, de éppen elegenden ahhoz, hogy el kelljen rajta gondolkozni): „Idejönnek ezek a románok is, hogy segítsük őket, merthogy ők ilyen meg olyan magyarok. Miattuk nem kap már a rendes ember munkát sem, mindent elszednek előlünk. Stb.”

Iszonyatos az ellentét azzal, amit a pártpropaganda szólamai forgalmaznak. Tudom, hogy nem egyoldalú ez a dolog. Tudom, hogy mi, erdélyiek is hozzájárultunk ahhoz, hogy ez a vélemény alakuljon ki rólunk: sokan közülünk túlságosan, a visszaélésig komolyan vették – ki-ki a maga értelme szerint – azt a politikai szót, hogy az anyaországnak kutya kötelessége segíteni az erdélyi magyarságot. Megsemmisítően elkeserítő, torokszorító látvány számomra erdélyi honfitársam, aki zöld útlevelét mutogatva koldul Budapest utcáin. Értem azt is, ha ettől nem leszünk népszerűbbek. És mégsem tudom felmenteni azt a – minek is mondjam? képmutató? – nemzeti propagandát, amelynek igenis köze van még ehhez is. Mert e propaganda számára nem az ember a legfontosabb, hanem a pártérdek. Könnyű az erdélyi magyarságot szeretni. Azzal nincs baj. Az erdélyi magyarokat már nehezebb. Azok csak a gondot szaporítják. S ha nem szeretjük őket igazán, akkor a messziről szíves adakozásnak tűnő gesztus sem más, mint leereszkedő alamizsnaosztás: nesze, te szerencsétlen, légy vele boldog. Az erdélyi ember általában nincs szűkében a méltóságtudatnak; önérzete olykor már-már a gögösség határát súrolja. De értsünk meg valamit: akit hosszú időn át koldusnak néznek és akként kezelnek, az előbb-utóbb koldulni kezd. És mert megalázzónak tartja, előbb-utóbb még meg is gyűlöli azt, aki így viszonyul hozzá. Hát senki sem veszi észre a nemzeti eszme nagy szószólói közül, hogy most éppen valami tragikus dolog történik velünk? Hogy miközben a nemzeti egység nagyszerűségének

demagóg szólamaival olcsó tőkét lehet kovácsolni, az utcán épp most szakad szét lelkiileg a magyar nemzet? Hogy most van kialakulóban magától az, amit Ceaușescunak semmilyen kényszerrel nem sikerült elérnie: az egymással szembekerülő magyarországi, illetve erdélyi magyarság elkülönülő, egymással szemben létrejövő önálló magyar identitástudata?

Értem én azt, hogy a hosszú, ránk jellemző alapossággal keresztülvitt proletár internacionalista kurzus után társadalmi szükséglet az *egészséges* magyar nemzettudat regenerációja. Ez nekem is fontos: magyarságom szorosán hozzátartozik emberségemhez. (Ebben a sorrendben. Mert azt szomorúnak tartanám, ha emberségem csak tartozéka volna magyarságomnak.) A nemzeti nihilizmussal nem tudok mit kezdeni, ilyen tapasztalatom sohasem volt. Ha magyarságom nem volna számomra lényeges, ezóta már felcsaphattam volna romának vagy elmehettem volna világgá. Talán kevesebb gondom lenne. De éppen mert annyira fontos számomra, azt szeretném, ha magyarságomat senki sem akarná pártja szekere elé fogni igavonó baromként. Legalább az enyémet ne!

S a határokon túli magyarokkal se akarjon senki mögöttes pártérdekekből törődni! Mert a dolgok logikája szerint az ilyen csak árthat a mi helyzetünk rendezésének. Akinek nem a rendezés a fő célja, annak a rendezetlenség az érdeke: eszköz, amelyet fel lehet használni. Márpedig engem ne használjon senki csaléteknek! Mert neki tán nem számít, de nekem nagyon is, hogy a csalétket a zsákmányul ejtendő állat rendszerint megeszi. (Mivelhogy annyira szereti.)

Ha pedig Magyarországon a nemzettudat helyzetét csak politikai eszközökkel lehetne rendbe hozni, mert nem volna elég hozzá a politikán kívüli értelmiségi párbeszéd és a közművelődésben adott lehetőség (amit nehezen hiszek; tartok tőle, hogy a magyarságtudat politikai – értsd: hatalmi – érdeké tétele csak még jobban összekuszálja ezt az amúgy sem egyszerű problémát), akkor viszont az volna a kívánságom, hogy nekünk, határokon túli magyaroknak hagyjanak addig békét, amíg a magyar állampolgárok ezt egymás között el nem intézik. Szomorú, hogy most azt kell mondanom: inkább egyáltalán ne foglalkozzanak velünk, semmint hogy a mi bajunkat gyűjtsék meg! Van elég amúgy is. (Tudom, hogy naiv kívánság ez, de jobbat nem tudok. A másik, a lehetséges ennél csak rosszabb.)

Végül hadd válaszoljak arra a kérdésre, hogy kinek a nevében mondom mindezeket. Főképp a magaméban. De mondhatnám azt is, hogy a romániai magyarok nevében. Annyi illetékességem van tán ebben nekem is, mint Zolcsák Istvánnak Brazíliából.

Utóirat. 1. Azok számára, akik talán értelmezni próbálnák majd, miért írtam ezt a cikket, kinek a biztatására/felbujtására, elmondom, hogy nem vagyok sem SZDSZ-, sem Fidesz-szimpatizáns: vannak ugyan mindkettőből ismerőseim, barátaim, körülbelül annyian, ahányan az MDF-ből is. Vagyis nagyon kevesen. Zsidó sem vagyok, nem is voltam, rokonságomban sem tudok zsidóról. Felmenőim, ameddig csak tudok róluk, mind protestáns magyar parasztok voltak. Ezek a minősítések tehát, előre megmondom, nem illenek rám, kár

volna hát ezekkel próbálkozni. Esetleg, ha a „jelenség” értelmezéséhez mégis szükség volna egy címkére, a mai divat szerint nemzetárulónak lehet engem nevezni. Ez úgyszólván egy teljesen meghatározhatatlan fogalom, bárkire rá lehet mondani, aki némely „jó magyarok” nézeteivel nem értene teljesen egyet. Akár megtiszteltetésnek is vehetném, ha ezáltal néhány nálam okosabb derék magyar emberrel kerülnek egy sorba.

2. Tudom, hogy vannak Magyarországon sokan – mind egykori honfitársaim, mind a tősgyökeres anyaországiak között –, akik őszinte szolidaritásérzésből, szeretettel, minden mögöttes érdek nélkül, magáért a problémamegoldásért igyekeznek megtenni értünk, romániai magyarokért, ami csak tőlük telhetik. Remélem, megérik majd, hogy írásom nem ellenük irányul, ellenkezőleg: értük is szól.

3. Írásomat elgondolkoztatásra szántam; nagyon elszomorítana, ha tartalmát valaki is érvként akarná felhasználni a most folyó pártcsatározásokban, saját érdekében.

Köztársaság [Budapest] 1992. október 30. [utóirat nélkül]

Szabadság 1992. november 13. [utóirat nélkül]

Romániai Magyar Szó 1992. november 25. [utóirattal]

(Ahogy ma látom)

Mondjam meg először is, miért van ott a cím alatt a dátum is. 1992. augusztus 18–20-án tartották meg Budapesten a Magyarok Világszövetségének III. kongresszusát. Több előadással, felszólalással egészében vagy részleteiben egyet tudtam érteni, többel azonban nagyon nem. (Most tehát érthetővé válik, hogyan és miért került Zolcsák István neve a cikk végére: az Erdélyi Világszövetség társelnökeként ő tartotta az egyik rendezvényt, az Erdélyi Magyar Kongresszus megnyitó beszédét, amely többek között arról szólt, hogyan akarják a románok minden eszközzel elüldözni a 4,5 millió (!) erdélyi magyart, és megmondta azt is, mi a megoldás.) Már ott a kongresszuson foglalkoztatni kezdett a gondolata, hogy azért bizonyos dolgokhoz régóta lenne nekem is némi mondanivalóm, amit lassan vétek lesz továbbra is elhallgatnom. Ez a gondolat aztán hazafelé jövet, a vonaton érlelődött bennem elhatározássá, miközben Budapesttől Kolozsvárig bőven volt rá időm, hogy alaposan áttanulmányozzam Csurka István akkor frissiben megjelent tanulmányát. Augusztus 25–26-án, két nap alatt meg is írtam. A kongresszust nem említettem benne, hiszen nem a Világszövetséggel volt nekem bajom, hanem bizonyos nézetekkel, szemlélettel és gyakorlattal. De hogy a kongresszushoz is kapcsolja egy laza szál, a közeli dátumot már a cím alatt feltüntettem.

Aztán egy darabig nem tudtam, mit is csináljak vele. Magyarországon szerettem volna közölni, hiszen elsősorban oda szólt. A budapesti napilapok azonban nem szívesen közölnek ekkora terjedelmű írást. Miközben azt latolgattam, hová is küldhetném, többeknek is odaadtam kéziratban, így került el Ágoston Vilmos barátomhoz, aki akkor rovatvezető volt a Köztársaság c. lapnál. Miután elolvasta, azt mondta, ők ezt szívesen közölnék. Így jelent meg végül október végén. Az utóirata azonban (talán mert külön lapon volt, és elkallódott

valahol), lemaradt. November közepén meglepődve láttam, hogy a kolozsvári Szabadság is átvette. Bánni nem bántam, csak azért sajnáltam, hogy nekem nem szóltak előre, mert akkor a hiányzó utóiratát is hozzacsatolhattam volna. Pár nap múlva a Romániai Magyar Szótól kerestek meg, hogy ők is szeretnék közölni, hozzájárulok-e? Hogyne, mondom, de akkor küldöm az utóiratát is. Így aztán ott már azzal jelent meg.

Ez tehát a története. Abba pedig, hogy ma hogy látom ezt a kérdést, bele se merek kezdeni, mert annak nem lenne se vége, se hossza. Értjük be annyival, hogy a mai helyzetre vonatkozóan úgy általában valamivel jobb a véleményem, de azért nem olyan sokkal, hogy most már meg lehetnék felőle nyugodva. Bizony mostanában is elég sokszor szomorítanak el hasonló jellegű dolgok, de időközben másfélék is megjelentek.

Ehhez az íráshoz, miután a Szabadság is közölte, Kántor Erzsébet fűzött kiegészítő észrevételeket (nov. 18.), majd Nagy-Tóth Ferenc egy szerintem kissé elhamarkodott bírálatot (nov. 25.), erre, bár nem nagy örömmel, mert a szerzőt tisztelem, becsülöm, kénytelen voltam azt válaszolni, ami itt alább következik.